ТӘРЧҮМӘ ИШИНӘ ГАЈҒЫ

Мәтбуатда хәбәр верилдији кими, бу күнләрдә Бакыда Азәрбајчан әдәбијјатыны рус дилинә вә өлкәмизин дикәр халгларынын дилләринә чевирән кәнч тәрчүмәчиләрин семинар-мүшавирәси кечирилмишдир.

Классик вә мүасир Азәрбајчан әдәбијјатынын башга дилләрә тәрчүмәсиндәки бошлуғу долдурмаг, нөгсанлары арадан галдырмаг, бу ишә исте'дадлы вә чан јандыран адамлары даһа јахындан чәлб етмәк, тәрчүмәчиләри әдәбијјат тарихимизлә, халгымызын бөјүк мәдәнијјәти илә, республикамызын мүасир инкишаф сәвијјәси илә даһа јахындан танып етмәк, нәшријјатларла, мүәллифләрлә тәрчүмәчиләрин әлагәләрини конкретләшдирмәк мәгсәди дашыјан белә бир көрүш биздә илк дәфә кечирилирди.

Республика Дөвләт Нәшријјат Комитәсинин, Јазычылар Иттифагы илә биркә тәшкил етдији мүшавирәјә Москвадан, Литвадан, Латвијадан гонаглар кәлмишди. Онларын арасында ССРИ Јазычылар Иттифагында Азәрбајчан әдәбијјаты шурасынын сәдри, танынмыш јазычы Владимир Амлински, Москвада јашајан һәмјерлимиз шаир, тәрчүмәчи, киноссенарист Алла Ахундова, мүасир ше'римизин тәрчүмәси илә сон илләрдә ардычыл шәкилдә мәшғул олан шаирләрдән Леонид Латынин, Михаил Синелников, Владимир Трофименко, Наталја Орлова вә башгалары вар иди.

Јери кәлмишкән дејим ки, онлардан бә'зиләри бу мүшавирәјә дә әли долу кәлмишдиләр.

Мәсәлән, Алла Ахундова «Јазычы» нәшријјатынын сифариши илә «Китаби Дәдә Горгуд»ун рус дилинә тәрчүмәсини тамамлајыб. Сөз сәнәтимизин бу шаһ әсәри илин ахырынадәк охучуларын ихтијарына вериләчәк.

«Јазычы» нәшријјатынын башга бир сифаришини исә Михаил Синелников јеринә јетирмиш вә Хаганинин сечилмиш әсәрләрини рус дилинә чевирмишдир. Әввәлләр даһа чох мүасир поезијамызла марагланан М. Синелников Хаганинин тәрчүмәсиндән сонра классик ше'римизә мөһкәм шәкилдә бағланмышдыр вә классикләримизин рус дилинә чеврилмәсиндә јахындан иштирак етмәк арзусундадыр.

Леонид Латынин сон вахтларда Бәхтијар Ваһабзадә, Нәби Хәзри, Мәммәд Исмајыл вә башга шаирләримизин бир силсилә ше'р вә поемасыны рус дилинә чевирмишдир.

Владимир Трофименко бу сәтирләрин мүәллифинин ики китабыны рус дилинә тәрчүмә етмишдир. «Хәбәр көзләјирәм» («Советски писател») вә «Јол кедир дағлара» («Молодаја Гвардија») адлы һәмин китаблар бир нечә ајдыр ки, нәшр олунуб. Индики кәлишиндә исә В. Трофименко халг шаиримиз Сүлејман Рүстәмин Азәрнәшрдә русча бурахылачаг јени китабы үчүн етдији бир силсилә тәрчүмәләрини кәтирмишдир.

Мүшавирәдә иштирак едән тәрчүмәчиләрин һәр бирини бизим әдәбијјатымыза белә конкрет иш бағлајыр.

Көрүшүн биринчи күнү республика Дөвләтнәшркомунун сәдри Н. Ибраһимов республикамызда тәрчүмә ишинин мүасир вәзијјәти, ән'әнәләри вә перспективләри барәдә сөһбәт ачараг, гонагларын вә бу ишлә мәшғул олан јерли мүтәхәссисләрин, мәтбуат вә нәшријјат ишчиләринин диггәтини әдәбијјатымызын рус вә гардаш совет халгларынын дилләринә, дүнја дилләринә тәрчүмәси, бу јолла јајылмасы, тәблиғи мәсәләләринә, бу саһәдә көрүлән ишләрә, гаршыда дуран вәзифәләрә јөнәлтди. Мә'рузәчи гејд етди ки, мүшавирә Азәрбајчан КП МК-нын республикада тәрчүмә ишинин вәзијјәти вә ону јахшылашдырмаг тәдбирләри һаггында гәрарынын јеринә јетирилмәси јолунда јени вә чидди јарадычылыг аддымларындан биридир.

Ики күн әрзиндә динләдијимиз чыхышларда, о чүмләдән республика Дөвләтнәшркому сәдринин мүавини А. Мустафазадә, В. Амлински, В. Гафаров, Л. Латынин, Ф. Вәлиханова, И. Сејидов, С. Мәммәдзадә вә башгаларынын чыхышларында тәрчүмә ишинин бир сыра нәзәри, тәшкилати вә јарадычылыг проблемләриндән данышылды. В. Амлинскинин Москвада Азәрбајчан әдәбијјаты шурасынын ишини даһа да јахшылашдырмаг үчүн көрүлән тәдбирләр барәдә, А. Мустафазадәнин тәрчүмәнин һәчми, чоғрафијасыны кенишләндирмәк, кејфијјәтини јүксәлтмәк мәгсәдилә Дөвләтнәшркомда вә нәшријјатларымызда апарылан ишләр, кәләчәк планлар һаггында чыхышлары марагла динләнилди.

Мүшавирә бир даһа тәсдиг етди ки, республикамызда бәдии тәрчүмәнин даһа да јахшылашдырылмасы үчүн чох иш көрүлмәлидир вә бу саһәдә јарадычылыг ахтарышлары илә тәшкилати сә'јләр сых шәкилдә говушдурулмалыдыр.

Диггәт мәркәзиндә дајанан мәсәләләрдән бири тәрчүмәчинин орижиналын дилини өјрәнмәсинин вачиб олуб-олмамасы иди.

Шәхсән мәнә елә кәлир ки, тәрчүмәчинин чевирдији әсәрин дилини билмәси идеал, арзу олунан бир һал олса да, тәәссүф ки, реал дејил, бүтөвлүкдә һәјата кечирилә билмәз. Һәм дә мүхтәлиф дилләри билән о гәдәр адам вар ки, бирчә сәтри дә бәдии тәрчүмә етмәк габилијјәти јохдур.

Тәрчүмәчилик, башга јарадычылыг саһәләриндә олдуғу кими, илк нөвбәдә исте'дад тәләб едир. Истe'дад нә гәдәр бөјүкдүрсә, башга бир дилдә јарадылмыш әсәрин руһуну өз ана дилинә о гәдәр усталыгла вә асанлыгла чевирә биләчәк. Бу ишдә дә һәлледичи рол кејфијјәтли сәтри тәрчүмәнин үстүнә дүшүр.

Тәрчүмәчи илк нөвбәдә өз ана дилини мүкәммәл билмәли вә һәр чүр бәдии мө'чүзәни бу дилдә ифадә етмәк гүдрәтинә малик олмалыдыр.

Бир дилдә јаранмыш сөз чајыны, ајры бир дилин сөз архы илә ахытмаг олмаз .Тәрчүмәчи мүәллифә истe'дадча вә руһча јахын олмалыдыр. Ушаглыгдан мүхтәлиф дилләри өјрәнмәк хошбәхтлији, тәәссүф ки, һәр адама гисмәт олмур. Дил билән кадрларын јетишдирилмәсинә диггәт артырылмалыдыр. Бу ишдә али мәктәбләр арасында тәләбә мүбадиләси кенишләндирилмәлидир: һәм дә тәкчә өлкә дахилиндә јох! Биз истәрдик ки, истe'дадлы, һәвәси олан кәнчләри харичи өлкәләрә, Гәрби Авропа али мәктәбләринә көндәрмәк бир ән'әнә һалыны алсын.

Белә олса, дил билән мүтәхәссисләр чохалар, орижиналдан тәрчүмә кенишләнәр. Бирбаша бәдии тәрчүмә етмәсәләр дә һәмин мүтәхәссисләр, һеч олмазса, сәтри тәрчүмәни икинчи, үчүнчү дилдән јох, орижиналын өзүндән еләјәрләр.

Дүнјанын бир нечә ән бөјүк дилләриндән—инкилис, франсыз, испан, алман, әрәб, чин, јапон дилләриндән сәрбәст чевирә билән мүтәхәссисләр јетишсә, тәрчүмә заманы тәхминән бүтүн гитәләри әһатә етмәк олар.

Һәр һансы бир әсәри дили билмәдән дә, сәтри тәрчүмә васитәсилә дә чевирмәк олар. Лакин тәрчүмә етдијин әсәри, онун мәнсуб олдуғу халгы, онун мәдәнијјәтини, тарихини, мәишәтини, психолокијасыны өјрәнмәк, севмәк исә чох вачибдир вә бунсуз уғурлу тәрчүмәдән данышмаға дәјмәз.

Мүшавирәдә һаглы олараг бу мәсәләјә хүсуси тохунулду.

Бизим классикләримизин чоху үч дилдә—Азәрбајчан, фарс вә әрәб дилләриндә сәрбәст јазырдылар, бә'зән дә өз әсәрләрини өзләри тәрчүмә едирдиләр. Бир нечә дили мүкәммәл билиб ики-үч тәрәфли тәрчүмә етмәк инди, тәәссүф ки, епизодик һадисәјә чеврилиб. Чыхыш едәнләрин демәк олар ки, һамысы елми-тәдгигат институтларында лазыми лүғәтләрин ләнк һазырланмасындан нараһатлыгларыны билдирдиләр.

Мүшавирәдә чаван тәрчүмәчи кадрлара гајғыдан, тәрчүмә әсәрләринә әдәби тәнгидин диггәтини даһа јахшы чәлб етмәк зәрурәтиндән данышылды.

Белә гәрара алынды ки, әдәбијјатымызын тәрчүмәси илә мәшғул олан истe'дадлы мүтәхәссисләр кәләчәкдә дә ајры-ајрылыгда республикамыза дә'вәт олунсунлар. Ики илдән бир исә, һәр дәфә јени тәрчүмәчиләр чәлб етмәклә белә мүшавирәләр кечирилсин, көрүлән ишләр барәдә мә'луматлар динләнилсин.

«Кәнчлик» нәшријјатында 50 чилдлик «Дүнја ушаг әдәбијјаты» китабханасынын бурахылышы, «Јазычы»да јүз чилдлик «Дүнја әдәбијјаты» китабханасынын нәшринә башланмасы, Азәрбајчан әдәбијјатынын рус дилиндә вә рус әдәбијјатынын Азәрбајчан дилиндә ијирми беш чилдлик нәшрләринә һазырлыг көрүлмәси, бир сыра ајры-ајры серијалар, тәрчүмә топлулары көстәрир ки, республика Нәшријјат Комитәси мәдәни һәјатымызын бу чох мүһүм саһәсинә диггәти кетдикчә артырыр вә буну биз гонагларын чыхышларында да һисс етдик.

Гонаглар Шамахыда бөјүк Сабирин ев музејинә бахмыш, рәсәдханада олмуш, гәдим дијарын көрмәли јерләринә тамаша етмишләр.

Мүшавирәнин парлаг сәһифәләриндән бири М. Магомајев адына филармонијада кечирилән бејнәлмиләл ше'р кечәси олмушдур.

Инанырыг ки, бу көрүшләр кәнч тәрчүмәчи достларымызын јаддашындан узун мүддәт силинмәјәчәкдир, әдәби ирсимизин тәрчүмәсини даһа да јахшылашдырмат ишинә јени тәкан верәчәкдир.

Сабир РҮСТӘМХАНЛЫ,
«Јазычы» нәшријјатынын баш редактору, республика Ленин комсомолу мүкафаты лауреаты.